

INDICI AI AVANTAJELOR COMPARATIVE ÎN COMERȚUL ROMÂNIEI CU UE

ASIST. DRD. IONUȚ GOLEȚ

Universitatea de Vest, Facultatea de Științe Economice, Str. Pestalozzi nr.16, Timișoara

Tel: 0721810373, e-mail: ionut.golet@fse.uvt.ro

Comparative advantage theory, even if much improved later by imperfect competition, product differentiation and scale economies remains one of the most important concepts in foreign trade. Besides purely theoretical models many empirical estimation technics have been developed over the years. In order to estimate the revealed comparative advantage in the foreign trade of Romania with UE the classical indicators have been used but also same improved version of these indicators.

Printre primele studii realizate în direcția estimării avantajului comparativ în relațiile comerciale dintre țări se numără cel al lui Liesner realizat în 1958. Indicatorul propus în acest studiu este unul extrem de simplu, lăsând astfel mult loc pentru numeroasele îmbunătățiri ulterioare care i-au urmat. Indicele se calculează pur și simplu ca raport între exporturile unei țări pentru un anumit produs și exportul pentru același produs realizat de un grup de țări, în cazul studiului respectiv Uniunea Europeană.

Cel mai popular indice utilizat pentru cuantificarea avantajelor relative a apărut șapte ani mai târziu (1965), aparținând lui Balassa al cărui nume îl și poartă. Acest indice, în esență, pornește de la aceeași idee, a comparării exporturilor unei țări pentru un produs cu un exporturile pentru același produs realizate de un grup de țări, considerat de referință, însă nu compară în mod direct exporturile pentru respectivul produs ci ponderile acestora în total comerț, îmbunătățire de altfel semnificativă.

$$ACR 2_{kt} = \frac{X_{ikt} / X_{it}}{X_{nkt} / X_{nt}} = \frac{X_{ikt} / X_{nkt}}{X_{it} / X_{nt}} \quad (\text{Indicele Balassa}) \quad [1]$$

Din cele două modalități echivalente de calcul a acestui indice prezentate în formula anterioară rezidă și cele două interpretări echivalente ale acestui indice. Dacă valoarea indicelui este mai mare decât unu este relevant un avantaj comparativ pentru sectorul sau produsul respectiv. Bineînțeles că și acest indicator permite o serie de critici și îmbunătățiri care nu au întârziat să apară, fără însă ca popularitatea indicelui să fie afectată prea mult.

Una dintre cele mai semnificative este aceea că Indicele Balassa nu ia în calcul și importurile sau mai exact, ponderea importurilor pentru diferite grupe de produse în total importuri. Vollrath (1991) propune trei indici pe care îi consideră semnificativi în evaluarea avantajelor comparative și pe care îi denumește după cum urmează: *avantajul comercial relativ, logaritmul avantajului relativ la export și competitivitatea relevantă*. Dintre acești trei indici primul răspunde foarte bine necesității de a introduce importurile în estimarea

avantajului comparativ, calculându-se ca diferență dintre indicele originar și omologul său pentru importuri după cum urmează:

$$ACR3_{kt} = \frac{X_{ikt} / X_{it}}{X_{nkt} / X_{nt}} - \frac{M_{ikt} / M_{it}}{M_{nkt} / M_{nt}} \quad [2]$$

Acest indice devine comparabil cu zero valorile, pozitive sau negative fiind interpretate ca avantaj respective dezavantaj comparativ. Un alt indice important, care de asemenea ține cont atât de ponderea exporturilor cât și de ponderea importurilor, este indicele propus de Damien Neven:

$$ACR4_{kt} = \left(\frac{X_{ikt}}{X_{it}} - \frac{M_{ikt}}{M_{it}} \right) \times 100 \quad [3]$$

Acest indice are aceiași interpretare față de valoarea zero. Diferența față de indicele lui Vollrath este că acest indice pune accentul pe raportul dintre cele două fluxuri pentru țara în cauză lăsând la o parte comparabilitatea cu grupul țărilor de referință sau comerțul mondial, manifestând astfel o și mai puternică depărtare față de indicele originar Balassa.

Există de multe ori posibilitatea ca o țară să înregistreze avantaj comparativ din punctul de vedere al indicatorului ACR4 și totuși să înregistreze un deficit pentru respectivul produs datorită nivelului general al importurilor mai ridicat decât cel al exporturilor. Un indicator de tipul celui supus atenției de Greenaway și Milner (1993) surprinde tocmai existența sau inexistența deficitului comercial la nivel de sector sau produs. Indicatorul este calculat pur și simplu ca o pondere a deficitului în comerțul total înregistrat pentru produsul respectiv:

$$ACR5_{kt} = \frac{X_{ikt} - M_{ikt}}{X_{ikt} + M_{ikt}} \quad [4]$$

Acest indicator cu o interpretare similară indicatorilor ACR4 și ACR5, pune practic semnul echivalenței între deficit și dezavantaj comparativ ceea ce reprezintă totuși o abordare destul de restrictivă și total diferită de indicii anteriori aceștia nefiind prin urmare comparabili.

Alte abordări au rămas fidele indicelui Balassa încercând doar o corecție a acestuia. De exemplu indicele lui Balassa nu este centrat, dacă o țară are dezavantaj comparativ pentru un anumit produs indicele variază între 0 și 1, pentru acel produs, iar dacă dimpotrivă există avantaj comparativ indicele poate să varieze, teoretic, de la 1 la infinit. Prin urmare Dalum în 1998 propune un indice care să varieze de la -1 și 1, indicele devenind astfel centrat în jurul valorii 0. Acest indice aduce practic o corecție indicelui Balassa.

În anul 2000, Proudman și Redding au atras atenția asupra faptului că media aritmetică a indicelui Balassa calculată pornind de la indicii aferenți grupelor de produse pe diferite nivele de detaliere, nu este egală cu unu. La o prima vedere este firească supoziția ca o țară având pentru anumite sectoare un indice peste unu, adică avantaj comparativ iar pentru altele un indice mai mic decât unu, per global, media să fie aproximativ unu, echilibrându-

se astfel sectoarele pentru care există un avantaj cu cele pentru care există dezavantaj comparativ. Autorii au constatat că lucrurile nu stau așa datorită modului în care este calculat indicele original și media acestuia pe sectoare și nu datorită unui avantaj sau dezavantaj comparativ al unei țări înregistrat la nivel global, ceea ce ar putea duce la interpretări greșite. Prin urmare a fost propusă o variantă de calcul a indicelui prin care acesta devine normalizat în raport cu media sa astfel încât media indicilor avantajului comparativ, la nivelul unei țări, să fie întotdeauna egală cu unu.

Datorită faptului că diferitele modalități de calcul a indicilor avantajelor comparative nu sunt echivalente ci dimpotrivă surprind aspecte diferite ale realității pornind de la abordări complementare au fost selectați patru din acești indici: ACR2, ACR3, ACR4 și ACR5. Am considerat, în lucrarea de față, că realitatea surprinsă de fiecare din acești indici este suficient de diversă pentru a releva avantajul comparativ pe care România îl deține în relațiile comerciale derulate atât cu UE15 cât și cu UE în noua ei componență.

Datele utilizate sunt cele puse la dispoziție de Eurostat, prin intermediul COMEXT, așa cum sunt ele înregistrate de statele membre ale UE în ceea ce privește comerțul derulat de acestea cu România. Pentru indicii avantajului comparativ în relațiile comerciale dintre România și UE15 au fost folosite serii de date din 1995 până în 2004 la nivel de 1, 2 și 3 cifre conform Clasificării Standard de Comerț Internațional (SITC Rev.3). Datele fiind privite din perspectiva UE (exporturi f.o.b. și importuri c.i.f. înregistrate de UE) efectul este cel de diminuare a deficitului comercial al României pentru diferite secțiuni sau grupe de produse. Am considerat că acest efect se răsfrânge în primul rând asupra indicatorului ACR5, acesta fiind singurul care nu folosește ponderi ale grupelor de produse în cauză, în sensul ameliorării lui. Pentru ceilalți indicatori ponderea unui produs în total ar trebui să fie aproximativ aceiași indiferent dacă se folosesc prețuri c.i.f. sau f.o.b. Având în vedere faptul că, în principal accentul va fi pus pe evoluția în dinamică a acestor indicatori iar raportul c.i.f./f.o.b. este aproximativ constantă în timp putem, în cele din urmă, considera concluziile semnificative și relevante.

Un studiu realizat de Eurostat în 2001 arată că majoritatea dintre cele 10 țări foste candidate plus actualii candidați: România, Bulgaria și Turcia au fost specializate în anul 1999 în bunuri manufacturate, intensive în forță de muncă (mobila, îmbrăcăminte etc.) și importă diferite tipuri de produse intensive în capital, de genul mașinilor industriale și vehiculelor. Acel studiu mai arată și faptul că există o grupă de țări (Slovenia, Slovacia, Cehia, Ungaria, Malta și Estonia) care tind să se specializeze în produse intensive în capital. Pentru a calcula gradul de specializare a fost utilizat un indicatorul "*Contribuția la balanța comercială*" calculat după nomenclatorul "*Clasificarea Standard pentru comerțul Internațional*" (SITC Rev. 3).

Cel mai ridicat nivel de specializare al României în raport cu UE 15 este realizat în producția de îmbrăcăminte, iar cel mai scăzut nivel de specializare (dezavantaj comparat) este sectorul materialelor textile. Această caracteristică a comerțului românesc cu UE ne duce cu gândul la bine cunoscutul sistem de prelucrare în lohn pe care se bazează cea mai mare parte a industriei confecțiilor.

Tabelul nr. 1. Grupele de produse cu cea mai puternică creștere a exporturilor în perioada 2000-2004

Codul conform SITC Rev.3	Coefficientul de pantă (b1)	Avantaj comparativ conform celor 4 indicatori pentru toată perioada analizată	Cuprinse în strategia națională de export
842-(articole de îmbrăcăminte de damă)	139,280,359	X	X
851-(încălțăminte)	135,713,576	X	X
841-(articole de îmbrăcăminte bărbați)	91,090,642	X	X
845-(articole de îmbrăcăminte)	78,070,731	X	X
773-(echipamente pentru electricitate)	73,421,770	X	X
821-(mobilă și componente)	43,292,648	X	X
784-(componente și accesorii autovehicule)	35,503,041		X
764-(echipamente telecomunicații)	30,605,346		X
334-(produse petrolifere)	25,590,741		
844-(tricotaje damă)	19,599,347	X	X
635-(produse din lemn)	18,044,410	X	
761-(componente TV)	16,888,142		X
775-(bunuri de uz casnic)	16,332,335		X
791-(vehicule feroviare)	14,494,546		
625-(anvelope)	14,425,174		X
658-(articole textile)	14,345,052	X	X
894-(jucării, articole de sport)	14,056,679	X	
793-(vehicule nautice)	13,302,484	X	X
248-(lemn puțin prelucrat)	13,100,881	X	
699-(articole de metal)	12,700,182		

Cei patru indicatori, datorită componentelor diferite care stau la baza construcției lor, nu oferă informație redundantă. Nu înseamnă că dacă unul din indicatori arată avantaj comparativ automat și ceilalți vor arăta același lucru. Prin urmare impunerea a patru condiții, care presupun unghiuri de abordare diferite, are ca rezultat realizarea unei filtrări destul de restrictive a rezultatelor. Un exemplu în acest sens este prezentat de grupa 059-Sucuri de fructe prezintă avantaj comparativ, pentru toată perioada, conform a trei indicatori ACR3, ACR4 și ACR5 dar nu prezintă avantaj comparativ conform indicatorului clasic Balassa (ACR2).

Din primele 20 de grupe de produse ca ritm de creștere pentru 12 (60%) grupe de produse există avantaj comparativ conform celor patru indicatori pentru toată perioada analizată iar 14 sunt cuprinse explicit în *Strategia Națională de Export*. Clasificarea grupelor de produse în funcție de ritmul de creștere a fost realizată utilizând panta drepte de tendință ca și estimator al acesteia (TABELUL NR. 1).

Bibliografia

1. Balassa B., Trade Liberalisation and 'Revealed' Comparative Advantage, The Manchester School,33, 99-123, 1965
2. Balassa, B. (1977), "'Revealed' Comparative Advantage Revisited", The Manchester School, 45, 327-44.
3. Balassa, B. (1989), Comparative Advantage, Trade Policy and Economic Development, Harvester Wheatsheaf, New York.

4. Fertő, I. And L.J. Hubbard (2003), “Revealed Comparative Advantage and Competitiveness in Hungarian Agri-Food Sectors”, *The World Economy*, 26(2), 247-59.
5. Greenaway D., C. Milner, *Trade and Industrial Policy in Developing Countries: A Manual of Policy Analysis*, The Macmillan Press, esp. Part IV Evaluating Comparative Advantage, 181-208, 1993
6. Korca M., Tuşa E., *Statistică pentru afaceri internaţionale*, Ed. ASE, Bucureşti, 2004
7. Liesner H.H., *The European Common Market and British Industry*, *Economic Journal*, 68, 302-16, 1958
8. Proudman J., Redding S., *Evolving Patterns of International Trade*, *Review of International Economics* 8 (3): 373-396, 2000
9. Vollrath T.L., *A Theoretical Evaluation of Alternative Trade Intensity Measures of Revealed Comparative Advantage*, *Weltwirtschaftliches Archiv*, 130, 265-79, 1991
10. Utku U., Dilek S., *Revealed Comparative Advantage and, competitiveness: Evidence for Turkey vis-à-vis the EU/15*, *European Trade Study Group 6th Annual Conference*, ETSG 2004, Nottingham, 2004
11. Yeats, A.J. (1985), “On the Appropriate Interpretation of the Revealed Comparative Advantage Index: Implications of a Methodology Based on Industry Sector Analysis”, *Weltwirtschaftliches Archiv*, 121(1), 61-73.
12. Yılmaz, B. and S.J. Ergun (2003), “The Foreign Trade Pattern and Foreign Trade Specialisation of Candidates of the European Union”, *Ezoneplus Working Paper*, No.19, September.